

Aftenposten

Google Street View, som her brukes til å kartlegge Hawaii, er i praksis en integrert del av USAs overvåkingssystem, skriver artikkelforfatteren.

FOTO: AP/NTB Scanpix

Imperiets tusen øyne

Google Street View og den historiske oppdageren James Cook har begge den gutteaktige oppdagertrangen og det imperialistiske begjæret til felles.

Kronikk

Fredrik Giertsen, skribent, oversetter

Publisert: 25.sep. 2013 09:33 **Oppdatert:** 25.sep. 2013 09:52

Karttegning er like spennende som det er nyttig, men tanken bak er ikke alltid helt uskyldig. I sin bok *The Mapmakers* (nyutgave i 2001) skriver John Noble Wilford at det så tidlig som i Zhou-dynastiet, som besatte den kinesiske tronen fra 1020 f. Kr, var en stående ordre om at alle de underliggende fyrstedømmene skulle kartlegges. Han hevder at allerede på dette tidspunktet var kart blitt "instrumenter i hendene på byråkratiet og den politiske makten." Og en kongelig kartograf fulgte alltid med keiseren på hans reiser.

Denne praksisen har – om enn i noe mer diffuse former – holdt seg frem til i dag. For karttegning har beholdt sin kobling til diverse politiske strategier for økonomisk kontroll.

Legitimerende kart

Det er for eksempel ikke tilfeldig at de såkalte Dieppe-kartene ble produsert i perioden 1535–62. Det var nettopp i de årene at Frankrike konkurrerte med sine naboland om fotfeste i Den nye verden. Og kartene ble spesifikt utformet for å legitimere Frankrikes territorielle krav. Det presserende behovet for teknologiske fremskritt blir også belyst av det faktum at britene under napoleonskrigene tapte åtte ganger så mange skip på grunn av dårlige kart og røft vær enn i kamp med fienden.

De ansvarlige har derfor – i sin higen etter råvarer, handelspartnere og sjeler å omvende – hele tiden måttet investere tungt og langsiktig i navigeringsteknologi. Imperiebyggingen har vært like avhengig av skrivebordsfolkets tålmodige kreativitet som av oppdagernes dødsforakt.

Imperiets impuls

Denne tilbøyeligheten til å katalogisere alt man har kunnet komme over begrenser seg på ingen måte til karttegning: Det er heller ikke noe sammentreff at Carl von Linnés (1707–78) virke, som inkluderte klassifiseringen av dyre- og planteliv over hele verden, falt sammen med den svenske stats økende innsats for å registrere informasjon om sine egne borgere. Alt dette er utslag av imperiets katalogiserende impuls.

Nøkkelen til all kolonialistisk utbytting ligger følgelig i en kombinasjon av militær kontroll og vitenskapelig systematikk. For historien viser at de som erobrer med våpen i hånd – om de ønsker å sitte med makten på langt sikt – også må holde pennen, kompasset og fotografiapparatet.

Hvis man ser på det som helt naturlig at James Cook (1728-79), den første som var en like fremgangsrik oppdager som kartegner, sto på Det britiske imperiets lønnsliste, bør man heller ikke la seg overraske av at Google har gjort knefall for USAs etterretningstjeneste. Google Street View er et morsomt og nyttig verktøy, men initiativtagerne har, i og med avsløringene av sitt samarbeid med den amerikanske sikkerhetsetaten NSA, plassert seg i en dypt imperialistisk kontekst.

Hegemonisk visjon

I sin bok *Imperial Eyes* (1992) kritiserer Mary Louise Pratt det utopiske bildet av «ethvert medlem av det europeiske borgerskap som en figur som på én og samme tid var uskyldig og imperialistisk, en forfekter av en tilsynelatende harmløs hegemonisk visjon som ikke tar i bruk noen form for dominans.» Hun peker på at man i utgangspunktet skulle være nøye med å holde vitenskapelige og kommersielle interesser adskilt. Like fullt hadde ekspedisjoner som utelukkende skulle være vitenskapelige – som Cooks til Sørhavet på 1760- og 70-tallet – hemmelige ordrer om alltid å vurdere muligheter for handel opp mot eventuelle trusler.

Google Street View er et morsomt og nyttig verktøy, men initiativtagerne har, i og med avsløringene av sitt samarbeid med den amerikanske sikkerhetsetaten NSA, plassert seg i en dypt imperialistisk kontekst.

Årene 1500–1800 kalles av historikere ofte for en periode med "primitiv akkumulasjon". Det vil si at den europeiske middelklassen gjennom slavehandel og statlige monopoler var i stand til å samle opp risikovillig kapital som senere ble brukt til å initiere Den industrielle revolusjon. I dagens postindustrielle verden er virkeligheten naturligvis en annen, men drivkraften den samme og motivene beslektet.

Uskyldig verktøy

Google Street View er i seg selv et uskyldig verktøy for virtuelle turister, men det viser at suget etter nye oppdagelser holder seg, til tross for at hele verden nå i prinsippet er kartlagt. I dag er det selvsagt ikke horisonten i seg selv, men den teknologiske representasjonen som er ny. Googles suksess er først og fremst bygget på selskapets dristighet og kreativitet, i tråd med mentaliteten som satte i gang De store oppdagelsene. Allikevel bør deres impuls mot nitid kartlegging ses i lys av avsløringene av at de i praksis er en integrert del av USAs overvåkningssystem.

I dette tilfellet er det altså snakk om fotografering, en aktivitet som, sin relativt korte historie til tross, nærmest er blitt som et dypt menneskelig trekk å regne. Vi bør allikevel minne oss selv om at ukritisk knipsing faktisk er temmelig påtrengende, og vi kan spørre hvorfor.

Kunder og fiender

De fleste av oss er kjent med at enkelte mennesker i land man besøker misliker å bli fotografert, noe diverse anekdoter lett arrogant kan avfeie med at de er redde for at «sjelen» deres skal bli borte. Mange sosialantropologer har kjempet mot overmakten for bevaring av erobrede stammers folklore, med en forutelse om at den kan skjule kilder til alternativ visdom. Man ser jo at steder mister mer av sin lokale egenart for hver dag som går, og for hvert klikk fra kameraet mister byer som for eksempel Venezia noe av det som gjør den unik. Før var det erobring med våpen i hånd som var trusselen, nå er det den moderne varehandelens uniformitet og masseturismens destruktive sider som uroer.

Før var det erobring med våpen i hånd som var trusselen, nå er det den moderne varehandelens uniformitet og masseturismens destruktive sider som uroer. Tidligere så imperialistene helst på innbyggere i erobrede landområder som undersätter, mens et moderne, transnasjonalt selskap, som Google, nå vel har oppgradert dem til potensielle kunder. Problemet som oppstår i det øyeblikk en slik gigant underkaster seg overvåkingstjenesten er at man begynner å lete etter kunder og fiender parallelt, og at markedsmessig og sikkerhetsmessig tankegang blir sauset sammen.

Da hadde han altså rett allikevel, den innfødte som helst ikke ville havne i ditt fotoalbum.